12.10.2021

Asia: Sitran lausunto ympäristövaliokunnalle: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022 (HE 146/2021 vp)

1. Keskeiset huomiot

Sitra kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä ensi vuoden talousarvioksi. Lausunto on laadittu hiilineutraalin kiertotalouden näkökulmasta.

- Suomen menestyksen ja hyvinvoinnin turvaaminen edellyttää ekologisen kestävyyden ottamista tosissaan, ja kaikki taloudelliset päätökset tulee arvioida myös ekologisen kestävyyden näkökulmasta.
- Talousarvioesitys jää kestävän verosiirtymän suhteen turhan varovaiseksi, vaikka sillä on saavutettavissa hyötyjä sekä taloudelle että ympäristölle.
- On hyvä, että energiajärjestelmän uudistumista tuetaan esityksessä aiempaa enemmän ja tukea ohjataan muuhun kuin polttoon perustuviin hankkeisiin.
- Liikenteen päästöjen vähentämiseksi tarvitaan kokonaisvaltainen vero-, maksu- ja tukiuudistus.
- Kiertotalouden strategisen ohjelman toimeenpanolle tulee varata riittävä rahoitus yli hallinnonalojen ja rahoituksen vaikuttavuutta tulee seurata.
- Maankäyttösektorilla tulee ottaa ripeästi käyttöön ilmasto- ja luontokannustimia ja budjettiriihen päätös turvepeltojen siirtämisestä märkä- tai kosteikkoviljelyyn tulee toteuttaa talousarvioon sisällytettävällä tuella.

2. Sitran lausunto

Suomen menestys vaatii uudistumista: hyvinvoinnin turvaaminen edellyttää ekologisen kestävyyden ottamista tosissaan. Kaikki taloudelliset päätökset tulee arvioida jatkossa myös ekologisen kestävyyden näkökulmasta[1].

Vuoden 2022 talousarvioesityksessä hiilineutraaliutta edistetään yhteensä noin 2,3 miljardilla eurolla, jossa on kasvua verrattuna viime vuoteen noin 32 miljoonaa euroa. Talousarvioesityksen loppusumma on 64,8 miljardia euroa.

Talouden näkökulmasta on perusteltua[2] ohjata budjetissa EU:n elvytysvaroja kestäviin ratkaisuihin. Silti tähän asti vain 36 prosenttia Suomen energiaan liittyvistä elvytysvaroista on kohdistunut puhtaaseen energiaan[3].

Kestävän kehityksen verouudistus etenee maltillisesti – vauhtia tulee kiristää

Hallitusohjelmassa on linjattu kestävän kehityksen verouudistuksesta, joka koostuu energian ja liikenteen verotuksesta, kiertotalouden edistämisestä sekä päästöperusteisen kulutusveron selvittämisestä. Verosiirtymää vauhdittamalla

[1] Valintoja tukee Kestävä elvytys -työryhmän laatima kriteeristö, jonka avulla toimenpiteiden kestävyyttä voidaan arvioida. Hallitus sitoutui hyödyntämään kriteereitä vuoden 2021 talousarvioesityksen arvioinnissa.
[2] Hepburn, Cameron ja Brian O'Callaghan, Nicholas Stern, Joseph Stiglitz, Dimitri Zenghelis (2020): Will COVID-19 fiscal recovery packages accelerate or retard progress on climate change? Ks. s. 13–14.
[3] https://www.energypolicytracker.org/country/finland

voidaan saavuttaa hyötyjä sekä talouden että ympäristön kannalta.[4] Siirtymän olisi suotavaa olla vuositasolla vähintään 1,5 miljardin euron luokkaa vuonna 2023, joten kokoluokaltaan satojen miljoonien reippaita askeleita tulisi ottaa vuosittain.

Talousarvioesitys jää kuitenkin verosiirtymän suhteen varovaiseksi. Päästöohjausta lisää hieman parafiinisen dieselöljyn verotuen pienentäminen ja energiaintensiivisten yritysten veronpalautuksen supistaminen, mutta turpeen verottoman käytön laajentaminen puolestaan heikentää sitä.

Energiaintensiivisten yritysten sähköistämistukeen on varattu 87 miljoonaa euroa. Esitys on oikeansuuntainen, mutta yksityiskohtia on hyvä vielä tarkistaa. Ehdotamme sähköistämistuen kohdistamista kehittämistoimiin yleisten kustannusten kompensoinnin sijaan[5].

Energiamurroksen tuki nousee

On hyvä, että energiatuen myöntövaltuutta ehdotetaan kasvatettavaksi 546 miljoonaan euroon, joka on 386 miljoonaa enemmän kuin vuonna 2021. Sitra kannattaa esityksen mukaista energiatuen kohdentamista muuhun kuin polttoon perustuviin hankkeisiin, mikä edistää kivihiilen ja turpeen korvaamista kaukolämmön tuotannossa.

Sitra pitää hyvänä, että talousarviossa on kohdistettu lisätukea öljylämmityksestä luopumiseen[6]. Tuen ehtona tulisi olla energiatehokkuuden parantuminen. Samoin on hyvä, että selvitetään ARAn rahoituksella ohjelmaa, jossa pienituloisia kotitalouksia tuettaisiin öljylämmityksestä luopumisessa esimerkiksi laina- tai leasing-menettelyllä.

Energiatehokkuus parantaa kilpailukykyä ja tuo työpaikkoja[7]. Siksi energiatehokkuuden parantamiseen myös muualla kuin öljylämmitteisissä rakennuksissa tarvitaan merkittäviä panostuksia.

Liikenteessä kohti vero-, maksu- ja tukiuudistusta

Sitra kannustaa toimeenpanemaan liikenteen verotuksen työryhmän suositukset verotuksen painopisteen siirtämisestä ajoneuvoverotuksesta päästöverotukseen, verotuksen indeksitarkistuksista ja dieselin verotuen sekä käyttövoimaveron alentamisesta täysimääräisesti, mutta vaiheittain.

On hyvä, että talousarvioesityksessä edistetään fossiilittoman liikenteen tiekartan ehdotuksia. Näihin lukeutuvat 13,3 miljoonaa euroa julkiseen latausinfrastruktuuriin ja kaasutankkausverkkoon, 40,9 miljoonaa euroa joukkoliikenteen kehittämiseen,

---

[4] Sitran selvityksen mukaan kestävän kehityksen verouudistuksella voidaan vähentää päästöjä ja samalla vahvistaa työllisyyttä ja talouskasvua. Uudistuksella tarkoitetaan verotuksen painopisteen siirtämistä kohti päästöjen ja luonnonvarojen verotusta budjettineutraalisti. Ajatuksena on nostaa päästö- ja luonnonvaraveroja ja hyvittää veronkorotukset kansalaisille ja yrityksille pienentämällä esimerkiksi tuloverotusta, työnantajien sosiaaliturvamaksuja tai yritysten verotusta. Lisäksi voidaan kasvattaa esimerkiksi tulonsiirtoja, tutkimus- ja kehitystukia sekä vähähiilisten ratkaisujen investointitukia.

[5] Sitran lausunto hallituksen esityksestä laiksi energiaintensiivisten yritysten sähköistämistuesta, 19.7.2021.

[6] Öljystä luopumisen avustuksiin pientaloille, kunnille, seurakunnille sekä yhdistyksille ehdotetaan 35 miljoonan euron määrärahaa. Lämmitystapamuutoksia tuetaan öljylämmityksen korvaamisen osalta korottamalla kotitalousvähennyksen enimmäismäärää 2 250 eurosta 3 500 euroon ja korvausprosenttia 40:stä 60:een. Muutos on väliaikainen ja se on voimassa vuosina 2022–27.

[7] Ks. esim. Ollikainen, M., Seppälä, J., Savolainen, H., Lund P., Weaver, S., Lounasheimo, J., Sironen, S., Honkatukia, J. & Arasto, A. (2020): Koronan jälkeinen aika: ilmastotoimet ja vihreä elvytys. Suomen ilmastopaneeli, Raportti 3/2020. Sivu 16.

neljä miljoonaa euroa kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen sekä kuusi miljoonaa euroa hankinta- ja konversiotukiin.

Sitra peräänkuuluttaa kokonaisvaltaista liikenteen vero-, maksu- ja tukiuudistusta. Muiden tehokkaiden keinojen[8] ohella tämä auttaisi pääsemään riittäviin päästövähennyksiin. Jo ehdotetut muutokset, kuten sähköautojen autoveron ja parafiinisen dieselin verotuen poisto, eivät ole kovin tehokkaita.

Kiertotaloudesta talouden uusi perusta

Kiertotalous tarjoaa työkaluja, joilla voidaan elvyttää ja monipuolistaa taloutta, luoda uutta työtä ja hillitä ekologista kriisiä. Siirtyminen hiilineutraaliin kiertotalouteen on välttämätöntä, sillä arviolta puolet globaaleista ilmastopäästöistä ja noin 90 prosenttia luontokadosta aiheutuu materiaalien[9], varsinkin biomassan, käyttöönotosta ja prosessoinnista[10].

Sitra katsoo, että strategisen kiertotalousohjelman toimeenpanoon tulisi varata vähintään 60 miljoonaa euroa. Sitra painottaa erityisesti ohjelmassa ehdotettua Kiertotalouden osaamiskeskuksen perustamista Suomeen. Keskus olisi tietoa ja tapahtumia tuottava globaali toimija, joka vastaisi Maailman kiertotalousfoorumin (WCEF) kehittämisestä Suomen tavoitteita palvellen. Tälle ei vielä talousarviossa ole varattu rahoitusta.

Maankäyttösektorin ilmasto- ja luontotoimiin tarvitaan lisää vauhtia

Maankäyttösektorilla on mahdollisuus toteuttaa vaikuttavia ja kustannustehokkaita päästövähennyksiä erityisesti turvemailla[11]. Maankäyttösektorin ratkaisut ovat myös avain luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseen.

Sitra kannustaakin etenemään ilmasto- ja luontokannustimien käyttöönotossa. Erityisesti turvemaiden maa- ja metsätalouskäyttöä koskevan tukijärjestelmän kehittämisessä tulisi edetä viipymättä, jotta päästöjä vähentävät ja luontoa vahvistavat toimet olisivat maa- ja metsätalouden harjoittajille aina kannattavia.

Turvepeltojen viljely aiheutti vuonna 2019 noin 8,9 miljoonan tonnin ilmastopäästöt, vaikka niiden osuus peltoalasta on vain noin 10 prosenttia.[12] Hallituksen budjettiriihessä tekemä päätös merkittävän turvepeltoalan siirtämisestä märkä- tai kosteikkoviljelyyn tulisi toimeenpanna talousarvioon sisällytettävällä tuella mahdollisimman pian, jotta viljelijät pystyvät toteuttamaan tarvittavaa siirtymää.

Heikkotuottoisten turvepeltojen jättämistä maatalouskäytön ulkopuolelle tulisi tukea korvaamalla tästä aiheutuvaa maataloustukien menetystä sekä metsän tai kosteikon perustamisen kuluja. Maatalouskäytön ulkopuolelle jääneiden peltolohkojen,

---

[8] Lisää ratkaisuita liikenteen päästöjen vähentämiseen Sitran selvityksessä Korjausliike – Suomi kohti 1,5 asteen tavoitteen mukaisia ilmastotoimia (2021)

[9] Uusiutuvan sähkön tuottaminen vaatii suuren määrän metalleja ja mineraaleja. Arvokkaiden materiaalien pysyminen käytössä tulee turvata ottamalla kiertotalousratkaisut kattavasti käyttöön tuotteen elinkaaren kaikissa vaiheissa.

[10] Global Resources Outlook (2019)

[11] Esimerkiksi maataloudessa turvemaiden päästövähennysten kustannukseksi on arvioitu 6–9 €/tCO_2. Lähde: MTK:n ja SLC:n maatalouden ilmastotiekartta (2020). Vertailun vuoksi EU:n päästökaupassa päästöoikeuden hinta oli syyskuussa 2021 yli 60 €/tCO_2.

[12] Luvussa mukana 1,5 miljoonaa tonnia CO_2-ekv. maataloussektorilla raportoituja N_2O-päästöjä. Lähde: Suomen kasvihuonekaasupäästöt 1990–2020, Tilastokeskus.

12.10.2021

entisten turvetuotantoalueiden ja vastaavien nk. joutoalueiden metsitystukeen esitetäänkin talousarviossa määrärahaksi kuusi miljoonaa euroa ja valtuudeksi 8,2 miljoonaa euroa. Sitra pitää tätä avauksena tavoiteltuun suuntaan, joskin kustannustehokkuus ja monimuotoisuusvaikutukset on tärkeää arvioida.

Metsätalouskäyttöön ja turvetuotantoon ojitetut turvemaat aiheuttivat vuonna 2019 noin 9 miljoonan tonnin päästöt.[13] Tähän merkittävään päästölähteeseen talousarvioesitys ei pureudu. Kunnostusojitusten tuesta ja muista tasaikäiseen metsänkasvatukseen ohjaavista tuista turvemailla tulisi luopua ja ottaa käyttöön uusi tuki rehevän huonotuottoisen suometsän ennallistamiseen. Myös käytöstä poistuvien turvetuotantoalueiden päästöt minimoivaan jälkikäsittelyyn tulisi luoda tuki tai velvoite.

Helsingissä 12.10.2021,

Mari Pantsar

Mari Pantsar
Johtaja
Kestävyysratkaisut

Sitran visiona on, että Suomi menestyy rakentamalla reilua, kestävää ja innostavaa tulevaisuutta, jossa ihmiset voivat hyvin maapallon kantokyvyn rajoissa. Työssämme painottuu kolme teemaa: ratkaisujen löytäminen ekologiseen kestävyyskriisiin, reilun datatalouden edistäminen sekä demokratian ja osallisuuden vahvistaminen. Talouden uudistaminen kestäväksi ja kilpailukykyiseksi nivoutuu aiempaa vahvemmin kaikkeen toimintaamme.

[13] Päästöistä huolimatta orgaaniset metsämaat ovat keskimäärin hiilen nettonieluja, koska puuston hiilensidonta kompensoi turveperäiset maaperäpäästöt. Lähde: Suomen kasvihuonekaasupäästöt 1990–2020, Tilastokeskus.